

МІ ТРЭЦІ — НЕАБХОДНЫ!

Адзін год на чымся бульвары сяродніх год мужчына сустракае юнака. Юнак сядзіць на лаўцы, схліпшы галаву. Ён думае.

Мужчына вышаў з домі, каб адпачыць ад думак: ён сёння шмат пісаў.

Гаворка ў іх не пазліцца. Старэйшы адчувае, што з хлопцам нейкая бяда, спрабуе ўвайсці ў давер, каб чымсьці дапамагчы. Малодшы раздражняна адказвае на запытанні, і ў яго адказах вельмі форма «вы» гучыць абнаваўчым абавязковым: што вам ад мяне траба, мае жыццё — не ваша, вы — гэта вы, а я...

Так на шматкроці і спынілася знаёмства.

Малодшы пайшоў кудысьці ў змрок начной асці. Старэйшы вярнуўся з дамою, зноў сеў за стол і пісаў на чыстым аркушы: «Куды ідзе, Сяргей».

Я не руючыся за абсалютную лакалізацыю ў перадачы эпохі, аднак, як гаварыў А. Маўзон, прыблізна так узнікла ў яго задума новай п'есы, якая ідзе на сцэне Дзяржаўнага тэатра імя М. Горькага.

Драматургу захлесталася прадуманай размовы з невялікім юнаком. Ты — добры хлопец, кажа ён свайму герою. У цябе востры розум, залатыя рукі, чыстая душа. Аднак ты памыляешся, калі, звяртаючыся да людзей на «вы», кожнага абавязваеш з тым, пра каго ў той вечар ты не расказаў.

Цібе пакрыўдзілі... Хто? Чым? Магчыма, у цябе не пазліцца з каханнем? Або асека з пастанупленнем у інстытут, і ты затаўціўся на неправадлівасці, убожышці, што твой таварыш, менш зольны з табе, прайшоў на конкурс?

Ці задырлася нейкая бліда на працы — начальнік несправядліва працаў і цябе, звольніў?

Што можа быць яшчэ? Дапусцім, што ты рос без бацькі. Дапусцім, што нядаўна з-за таго, што ты праваліўся пры паступленні ў інстытут, памерла хворая на сэрца маці. Больш таго, дапусцім, што рантам ты дзевачку пра самае жаданае, — расказаўшы некаль пра бацьку, маці падманвала іх: ён не загінуў як герой на фронце, а проста кінуў вас, і сёння ты трапіўшы на яго след, шлеш п'есам, а ў адказ атрымаўшася жаніцца спачуванні і парадка чалавек, які хлусіўся заўважыць, што ён — не ён, а проста твой аднарамілен.

О, каб ён ведаў, як усё гэта раніць тваё сэрца, чулае да музыкі, пазізі, да шуму навалішчы, шлоху лістоты, да голасу маленькага дзіцяці і птушчына спеваў!

І вось ты прызнаешся школьнаму таварышу: — Штосьці не так у мяне ўсё атрымавацца. Не як у ўсіх. Разумееш, наўсёк усё не ідзе. Знаючы мяне. Насе кудысьці, і спыніцца не магу. А мне ўжо дзевачка...

Істотнае прыжыццё. І грамадзянскіх неспакон, а з-за такога юнака — на выдушылі. Ён — прадквітванне самім жыццём. Таму нам зразумела зварот тэатра да п'есы А. Маўзона і зразумела тое, што спектакль кішчліва глядаць.

Вядома нам і іншыя. Нягледзячы на поспех, тэатр і аўтар, незадаволенныя спектаклем, праз некаль гадоў пасля прэм'еры знайшлі патрэбны істотна адрадавацца яе, але ў прэсе з'явіліся суровыя ацэнкі гэтай працы.

У чым жа справа? Прыгледзім зноў на гарадскім бульвары, героімя якога быў хлопчык і аўтар п'есы. Там дыялогу не атрымаўся. А як на сцэне?

...Шоста карціна. — Ну, давай... выкладвай усё, усё даражыш. Што няясна — незразумела? Што непакочыць? — пытаецца ў Сяргея Дробышаў — давераная асоба аўтара.

Сяргей даволі слухна заўважае, што ён не любіць распрацца перад незнаёмымі, чужымі.

Паўза. — Хачаце ўсё ж распрацаваць? — Дапамагчы, — прырочыць Дробышаў.

У гэтым — звышзача п'есы: дапамагчы.

А цяпер вернемся ў першы акт. У пакой Дробышава, куды Сяргей прыйшоў як майстар на наладцы тэлевізараў і дзе было іх першае знаёмства. Там паміж імі атрымаўся не вельмі прыемная размова. Сяргей пазваніў з аўтарам і тэрмінова хаду да нейкага адказнага таварыша, бо сёння транслююць хакей. Сяргей даволі рэзка адмовіўся. Паказваючы трубку, хлопец заўважыў на сабе

ўтароплены погляд гаспадара кватэры.

— Што вы на мяне так глядзіце? Дробышаў адказвае:

— Разарацца хачу, чым гэта адказныя табе не дагледзілі... — Потым напавяржам далей: — Вось і ты з часам можаж стаць адказным.

Калі ж Сяргей сказаў, што не імкнецца ў адказныя, Дробышаў яго прыступіў:

— Камсамольцы?

Не ведаю, як хто, а я хачу быць, каб давернай асобе аўтара прайшоў па дуці ўчынак Сяргея. Хай «адказныя» аўтара хачу стаць нароўні з радавымі. Гэта — пажыццёваму, і пытанне аб прыналежнасці да ВЛКСМ павіна б прагучаць як салідарнасць Дробышава з Сяргеем. У п'есе ж наадварот: першае, ён запалозорыў хлопца ў нейкім крмінале, а па-другое... Па-другое, зусім дрэнна: хачу таго ці не наш аўтар, а падзакт у Дробышава атрымаўся такі, нібыта кожны камсамольца павінен імкнуцца ў «адказныя».

Дапусцім, што драматург свядома даручыў сваёй даверанай асобе таварышу, бо зусім жа не абавязкова, каб Дробышаў быў ідэальным чалавечкаўца. Магчыма, потым ён улічыць, як чула і дакладна трэба размаўляць з Сяргеем.

На жаль, і далей у Дробышава застаецца тая ж падазранасці і аслуханасці такту.

Вось ён у Сяргея дома. Лець па чужым пра жыццёвыя кантрасты, спыняецца: «Вось гэта я дзесяці чужы». (Нам прапануецца заўважыць, што Сяргей даволі часта жывае фармулёўкі свайго суседа па кватэры).

Потым Сяргей выказвае, здавалася б, зусім нармальную думку: чалавек павінен сам у сабе верыць, інакш другія не дадуць яму веры. «А гэта з якога прарака?» — насцярожваецца Дробышаў.

Што павінен адказаць Сяргей? Па логіцы, напэўна, так: «Шаноўны дзядзька, калі ты прыйшоў без запрашэння, трымай сябе прыстойна, а не дык... Я занятая». Напэўна, так бы ён і зарыўся, каб на сцэне было той рэальны хлопец, што спаткаўся з драматургам на бульвары.

А Сяргей сцішыцца пачаў... апраўдвацца, вельмі: маўляў, нявыгадана гэта справа — быць прараком. Нібыта адчуўшы беспакарнасці і палёгкі, Дробышаў далей робіцца яшчэ болей нахалным. Пра Сяркубу, аб якой ён ведае пакуль што толькі, што той — сусед Сяргея, ён іранічна кажа: «Занятны дзядзька». Дамаўляючы, што той — застаткі куба гухавішчы, шматзначна зазначае: «Шкада прыстань». Нарэшце, ён з Сяргеем завёў размову пра самае істотнае — пра праўду. Хлопец узарваўся:

— А сёння яна, праўда? Няма. І вам гэта вядома не горш, чым мне. Няма праўды.

Пасля такой тырады чакаеш: ну, калі тут Дробышаў знойдзе, што адказчы, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

І пачаліся гнейныя натацы пра тое, што «гарадскі пейзажык» будавалі пасля вялікай напавяргалоднага, напавяргалоднага, яму даруецца ўсё. Гэта — экзамен для давернай асобы аўтара. І да чаго ж багдара Дробышаў заваляе яго! Падвешым Сяргея да акна, пытае: што ты бачыш? Той не зразумее:

— Пейзажык.

шаў) «кошціна», пасля вайны таксама набудавалі неабліж «пейзажаў».

А — праўда? Сяргей — маўчыць. Акрылены сваёй перамогай, Дробышаў разглядае партрэт нябожчыцы маці, змяжачацца, хваліць яе вочы... прайшоўшы гаспадарскім крокам па пакой, спыняецца ля сталаў.

— Можна пакапацца? — І — капаецца, не дачкаўшыся да звалю.

У гэтым — ён увесь. І можна толькі даць дашу, як гэта ў фінале Сяргея, нелюбавіцца гэтакіх жа незграбных пралісных, прасталінейных маналагаў Дробышава, рантам прасвятлее і на пытанне Лені, хто гэта, адказа пранікнёна і ўрачыста: «Чалавек».

У гэтай ролі выступаюць два артысты — К. Верамейчык і Р. Качагоў. Абодва шыра імкнучыся надаць Дробышава рысы задуманай вартасці і чалавечнасці. Р. Качагоў у паасобных сцэнах гэта ўдзяецца папершае. Аднак ачалавечыць ролю, якая ў п'есе «ўцэпелена» адзінай фразай (ды якой: каб развесці Сяргея, ён раіць яго збору пашаваліць вушамі!), — наўрад ці магчыма.

У першым варыянце п'есы Дробышаў быў па прафесіі работнік дзяржбюджэты. Цяпер ён — будаўнік. Па сутнасці ж нічога не змянілася. Бадай, толькі адно: раней драматургічна больш абгрунтаваным быў клопат персаннажа аб Сяргее. Цяпер жа ўсё зводзіцца да бесцярпнасці «пакапацца».

Ранейшы варыянт быў бліжэй да свайму жанру да дэзэжыма. Скаруб, сусед Сяргея, быў колішнім значымым, пакараным за зраду ў час вайны. Ён выдаваў сябе за бізнісву ахвяру культуры і меў акрэсленую мэту: вербаваць няўстойлівага моладзь. Такім чынам, больш-менш лагічным былі яго намаганні на апраўданы юнага Сяргея. Цяпер, у жанры псіхалагічнай драмы, Скаруб — проста прымыты і звыклівы мяшчын-наўдачнік. Што ж, бываюць і такія. Аднак неарзумела: навошта яму так патрэбны Сяргей? І як Сяргей не бачыць, што перад ім — зьяга, нічымнасць?..

Парваўшы з дэзэжыма, А. Маўзон трапіў у меладраму, дзе «станочны» Дробышаў — станочны, «адмоўны» Скаруб — адмоўны. Нібыта ўсе людзі ад прыроды: адны — высакародныя, другія — зьліды. У цэнтры — чыстая натура Лені і Сяргея. Добра і зло, побач з гаюльчымі іх носьбітамі, дубіруючыся, зьяга большай пераважнасці, адзін ранг ніжэй: з Дробышавам пераважча фігура менш уражлівага і разумнага (баксёр, што з яго вольшамі) Эліка, а парадэманом вобраза Скаруб выведзены Віталій... Зыходзячы з выабранай схемы, аўтар і размяркоўвае паміж героямі іх месца ў тэатральнай справе аб праўдзе і няпраўдзе — нібыта ў фельетоны Л. Ліхадзева «Дамаг нявер'я», дзе хлопчык-атэіст даводзіць: «Або ты, або чыснае п'яніцкае», а хлопчык-клерыкал парочыць: «Бог ёсць! Яй-богу».

Прабачце, але я яшчэ раз прашучу Ліхадзева. «Калі ад веруючых, — кажа ён, — паграбшчэ дэмаггічны веры, дык нудно ад неверуючых патрабуецца толькі дамаг нявер'я».

Перад тэромам п'есы А. Маўзона паставілі пытанне: ці ёсць праўда? «Ёсць!» — кажа драматург.

І мы сцвярджаем: «Ёсць!» Ну, а Сяргей? Каб пераканач яго, недастаткова скаластычнай спрэчкі Дробышава са Скарубам. Патрэбны трці — той, хто не на словах, а справай закінуў расчараванне ў душу. «Трці» названы аўтарам: Сяргееў бацька, хтосьці з інстытутычкіх экзаменатараў, загадчык тэлеатэатра. Чаму ж не аднаго з іх аўтар не прывёў на сцэну, не даў нам іх паказчы адчуваць?

Каму-каму, а вопытнам драматургу А. Маўзону не менш за нас вядома, што ў тэатры пераконавае жыёе сутыкненне дабра і зла, а не адцягненныя размовы, спрэчкі.

А што сказаць пра пастаноўку? Здаецца, гаюльча тут сказана...

Георгій КОЛАС.

У будаўніцкай сельскай бібліятэцы Ашмянскага раёна, якой загадвае Марыя Сіліцкая, часта праводзіцца літаратурныя вечары, абмеркаванне новых твораў пісьменнікаў, таматычныя лекцыі.

У вёсках Загорніч, Харавішчын, Вьні, Новадзіў працуюць бібліятэка-перасона.

На гэтым здымку вы бачыце загадчыку бібліятэкі Марыю Сіліцкую. Яна падбірае літаратуру для бібліятэка-перасона.

Фота Ул. КРУКА.

Вялікая і разнастайная праграма ў самадзейным арцтве Маладзечынскага ансамбля п'ес і танца, які працуе пры гарадскім Доме культуры. Яго выступленні бачылі рабочыя заводу і прадпрыемстваў Мінска, Мінска, Вілюйска, Капілінаград, Гарадзйска, Ліды, Салігорска, Барысва, Слуцка, Маладзечына і іншых гарадоў.

На фотаздымку Ул. Крука зрабіў здымак амагараў танцавальнай групы ансамбля ў часе выканання танца «Вульба».

ГОМЕЛЬСКАЕ АДДЗЯЛЕННЕ СІАУЗА МАСТАКОЎ

Прэзідыум праўлення Сіаюза мастакоў БССР прыняў рашэнне аб стварэнні першага ў рэспубліцы абласнога аддзялення Сіаюза. Яно ствараецца ў Гомелі.

Гэта самы моцны сярод творчых абласных калектываў рэспублікі аграмастакі — сказаў у творах з нашым кіраўніцтвам адказны сакратар праўлення Сіаюза мастакоў БССР В. Грамыма. — Ён вызначаецца і сваёй колькасцю (сёння ў Гомелі працуюць 18 членаў і кандыдатаў у члены Сіаюза мастакоў БССР), і творчымі магчымасцямі.

Калектыву сійаюскіх гадзі трэ — чатыры назаў. У асноўным гэта наядуныя выпускнікі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, мінскага мастацкага вучылішча і іншых мастацкіх навуковых устаноў краіны. Гомельскія мастакі добра пазналі сябе на апошніх рэспубліканскіх мастацкіх выставках Шыроковаму гледачу вядомы імёны Л. І. Я. Пакаташчына, Д. Алейніка, М. Казакевіча, М. Навіцкага і многіх іншых. Усе творча актыўныя, пачынаючы ад старошага ў калектыве — заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Б. Звінаградскага і канчаючы самымі маладымі, такімі, як, напрыклад, графік Б. Кузьмічова.

Як вядома, «Дзікунка» А. Астроўскага напісаў разам з М. Салаўёвым. Не абмінула без спрэчкі паміж саўтараў М. Салаўёва і п'есы драмы староша Ашмечына. Астроўскі ж, перабраўшы п'есу, паставіў у цэнтры тавараў Вару Зубараву. Саўтар паказваў з ім.

Зі студэнта «Дзікунка» паказвае Беларускае тэлебачанне (рэжысёр В. Карпілаў, апэратар А. Русеўскі, А. Акуліч, В. Савіцкі, мастак В. Неласека), і прэм'ера мінскай напавіналі пра гэтую амаг забытую спрэчку.

Чаму Вару — Б. Масумян зьявляюць «дзікункай»? Напэўна, за вельмі незграбны сарафан, неспадэлівае і старанна падкрэсленае непаспадэлівае (успомніце, як яна ўсімчыха напакза, калі выхадзіла падскоквае). Спачатку Вару яшчэ нека адраўніваецца ад астаніх героў п'есы, але паступова зьявляецца са сваім асяродкам.

Спустошанасць Ашмечына (С. Галуза) абарваецца абьявляючы і пустотай, адной названай танальнасцю адносін да дзюччых, якой любяцца гэты «эстэты». Жонка ж Ашмечына Мар'я Патрыоўна (Л. Лакутанова), якая з рэальна штурхнуў Вару амаг у абдымкі ўданага мужа, рантам узрываецца выбухам рэакцыі, і адгалоска гэтага выбуху гучыць да канца п'есы. Апошнюю размову з Ашмечынаў актрыса праводзіць усхвалявана, з удзімам, напуюна, але гэта прыводзіць да супярэчнасці з самай п'есай. Мар'я Патрыоўна тут не судзіць, не асуджае, не выносіць прысуд (ён бы вынесены ў пяцірэзны дзеі), а паведлавае аб гэтым прысудзе. Пакуты Мар'я Патрыоўна — зусім не пакуты, як каханне Малькова — зусім не каханне.

Я нездарма ўспомніў Малькова, бо Мар'я Патрыоўна да пары яму, Малькоў — перш за ўсё чалавек справы. Ён можа іранізаваць, што размаўляць лепш, чым працаваць, бо гэта больш «высакародна», можа ўхіляцца ад удзелу ў зэмскіх справах, але ён няясны і пацім падлабрасца да ўлады над усім павятам і ўлады самай мошнай і грашовай. Гэта буйны драпежнік. Малькоў — Ю. Сілаваў перш за ўсё настойлівы, нават настойны драпежнік. Патэлязіць, як імкліва ён кідаецца да Вары, калі даведваецца, што тая адмовіла. Вары пашыскаму. Гэта першая сутычка Малькова і Вары, і даўня, што яна гучыць у спектаклі занадта «па-сміейнаму»: кубак чаю ў інтаніч і залішняя дэзэжытацыя Вары пазбаўляюць сцэну яе сапраўднага зместу — у ёй Вару

П'есу А. Астроўскага гучыць па-сапраўднаму сучасна толькі тады, калі на і глядзіць не як на раўнадушную рэстаўрацыю вышчываючага ў пераходзе драматурга. Быць яму нашым сяюзнікам — мужам і страснаму амагару, які раскрывае прамінамі сваіх п'ес глыбінні «цёмнага царства» Боюна яшчэ лезе да нас гадзімакі перахаткаў, вукамакі старых звычак. І тут А. Астроўскі стаіць побач — зусім не каханне.

Найбольш бліжэй залуе аўтара атрымаўся Боў (А. Шапскі). Свободна і легка жыць акцёр у спектаклі. Выразны яго інтаніч, дакладны жэст — з якім азартам халае Боў брыўкі, з якой асалодой ён вользіць за нос Зубараву! Забавіць гэты не такі просты, якім прыкляваецца, і А. Шапскі вельмі добра адцяняе яго ўменне скарыстаць абставіны, выкруціцца ад адказнасці або іранічна падакоць суб'еднічка. Гэта ён развенчае фарысейскія філіякі Варышчынскага. Шкада, што многае з гэтага згубілася ад перастаноўкі сцэны другога акта.

Варышчынскі — А. Мілаванаву чамусьці ўспрымае толькі дае рысы ролі: падабенства да птушкі і рацыяналізм, прычым апошняе ў яго трансфармуецца ў пелантычную разважлівасць. Важна, як грак па ралі, пахаджае Варышчынскі.

І яшчэ адно. П'еса Астроўскага — гэта перш за ўсё мова і яшчэ раз мова. Што можна сказаць пра яе, калі акцёр, замест таго, каб сказаць: «Я старэйшы за вас. На свеце больш бацьчы», гаворыць: «Я старэйшы за вас на свеце. Больш бацьку». Або: замест «Ва ўсім ты права. Чаму Мар'я Патрыоўна пахала?» чуюць «Ва ўсім ты права. Чаму Мар'я Патрыоўна пахала?» Такія «агапарок» зашмат у спектаклі. А пагарда да мовы Астроўскага — недаравальная.

Паставіўшы кропку, я ўзв'яў том Астроўскага, выпалакова раскрываю яго і адразу натрапіў на словы: «Дрэна ставіцца новай п'есы, а старыя рэпертуарныя аднаўляюцца яшчэ горш». І да чаго сучасны ўсё ж Астроўскі!

Алег САННІКАЎ.

СВЕТ А. АСТРОЎСКАГА

Гэта свет непаўторных людзей, свеаасоблівых характараў. У п'есах вялікага драматурга выразна раскрыта псіхалогія героў, быццам знякхнуў напактаных сярод надзённых клопотаў, перадаецца — у вонкава не вельмі яркім дзеянні — унутраная яго напружанасць. Таму п'есы А. Астроўскага называюць дакладна кладацца ў невялікую рамку большага экрана.

«Дзікунка» — не выключэнне.

Вару Зубараву, жвавую, вольналюбівую, праўдзівую і, што гаварыць, трохі апантаную дзюччыну называюць «дзікункай» за тое, што яна не дапасуецца да асяроддзя, у якім жыць. Але не Вару, а людзі, што яе акружаюць яе, — дзікуны і тым больш странныя, што гэта шыльізаваныя дзікуны, узброеныя не дубінкай, а адкаўцыяй, а прагай да грошаў і, — згаісты з галавы да ног.

Бацька Вары хоча выдць яе замуж, але яго не цікавіць жаніць яе чалавек. Вацьку вабіць кар'ера жаніцца, што павіна стаць сродкам вылучэння самога Зубарова.

Жаніхам жа Варышчынскі кіруе толькі разлік, сухі, вярзозы, непахісны. Такі ж разлік і ў другога жаніха Вары — Малькова.

Бадай што ў аднаго Ашмечына, старога «эстэты» і жура, які марна свае апошнія гады, як змарнаваў уласны маіткат, няма намеру купіць Вару, бо ён спадзяецца атрымаць не дарма. І вельмі бліжэй да гэтага.

Як вядома, «Дзікунка» А. Астроўскага напісаў разам з М. Салаўёвым. Не абмінула без спрэчкі паміж саўтараў М. Салаўёва і п'есы драмы староша Ашмечына. Астроўскі ж, перабраўшы п'есу, паставіў у цэнтры тавараў Вару Зубараву. Саўтар паказваў з ім.

Зі студэнта «Дзікунка» паказвае Беларускае тэлебачанне (рэжысёр В. Карпілаў, апэратар А. Русеўскі, А. Акуліч, В. Савіцкі, мастак В. Неласека), і прэм'ера мінскай напавіналі пра гэтую амаг забытую спрэчку.

Чаму Вару — Б. Масумян зьявляюць «дзікункай»? Напэўна, за вельмі незграбны сарафан, неспадэлівае і старанна падкрэсленае непаспадэлівае (успомніце, як яна ўсімчыха напакза, калі выхадзіла падскоквае). Спачатку Вару яшчэ нека адраўніваецца ад астаніх героў п'есы, але паступова зьявляецца са сваім асяродкам.

Спустошанасць Ашмечына (С. Галуза) абарваецца абьявляючы і пустотай, адной названай танальнасцю адносін да дзюччых, якой любяцца гэты «эстэты». Жонка ж Ашмечына Мар'я Патрыоўна (Л. Лакутанова), якая з р

«ДЗЕНЬ ПАЭЗІІ»!

ЛЮДСКІЯ...

Калі я прачытаў кніжку Я. Сіпакова «Лірычныя выразы», мне перш за ўсё падумалася аб тым, як настолькі шчыра і шчыльна паэзія свайго часу праявіла сваю творчасць, на мастацкім эксперымент. І мне здаецца, гэтая праба паширэння выразнасці паэзіі слова ідзе зусім не ад жадання бліскавага фармальнага вышодзіства, а з рэальнай патрэбы як мага пашырыць і дакладней уясвоць складанасць сучаснага жыцця, драматызм эпохі.

У кнізе Я. Сіпакова «Лірычныя выразы» прывядаюцца імкненні паэта перадаць напісанні інтэлектуальнага і духоўнага руху сучасніка, нострыяна прага вывесці паэзію на вышыню, як вышэй, чым у мінулыя часы, каб сказаць, «ямяно прыяжніце» зямлі і ўтульнай традыцыйнасці мастацкага вобраза.

Стая на ногі свае Чалавек, Паслабіўшы ўчэпнасць рукі Зямлі—

Прыяжніце зямлюе...
У гэтых радках нельга не адчуць адбітак вядомага вобраза Э. Меланішкі з кнігі «Чалавек». Што ж, узор, на якім вучыцца малады паэт, гаворыць аб яго добрым гусце. Важна, каб вучоба ў сталых майстроў была творчай, каб яна спрыяла выяўленню ўласнай мастацкай індывідуальнасці, а не прыгладжвала яе.

Таварач аб падрацэннем імкненні аўтара «Лірычных выразы» да філасофскага асэнсавання з'яў сучаснага жыцця, аб спробе паэзіі асацыяваць іх дыялектычнае сутнасць, трэба сказаць, што на гэтым напрамку яму спадарожнічае ўдача тады, калі роздум паэты грунтуецца на трыма лагічным аб'ектамі і перажыццям, калі мастацкія аб'екты вырастаюць з канкрэтных назіранняў, з рэальных фактаў рэчаіснасці. Чытач разумее паэту, які ў звычайным разгалісканым дрэве бачыць «жыллочку для ўсіх абяздоленых птушак, і песням іхнім, і песням птушчын унікаў і праўнукаў». У гэтым вобразе прыроды, які так паэтычна асэнсаваны аўтарам, гучыць трохі

Воцкам, Бачу, Нын не нахваліцца
Модніца свету— Паўностраў з Італіяй:
Такая спадзея Такава галантыя—
Белай Ільдыяны Іскраіня, Галадыя;
А вуць ужо інышы воблаі сцеляюца:
Пасні Уцяляіся, Над Афрыкай сцюіца;
Шуаючы берагу, коіцяца ціка так
Валы З вліяня Утрапіна—
Цыга...
Чытаеш і адчуваеш нешта стоенае, неверагоднае ў гэтай безмяжэжнасці, якая нагадвае шыню ўзвешанага курка. І калі далей у верш зніжаецца ўраўняццям вобраз атаманга грыба, мы разумеем, што яго з'яўленне падрыхтавана мастацкай логікай усёго твора.

Адзначаючы як станоўчы рысу творчасці Я. Сіпакова яго імкненне да філасофскага асэнсавання жыцця, здольнасць у дрэбным разгледзець вялікае, нельга ў той жа час не засяродзіць маладога паэту ад небяспекі ўвайняў глыбока адуманасці. А што такая небяспека рэальная, пераконваецца, чытаючы хоць бы такія вершы, як «Карніне расы», «Люді ідуць, смяюцца...», «Кроплі сонца» і некаторыя іншыя.

І ў расы ёсць карэньне...
Ціе ж тэй сцябіна,
Гляды рос? Павучынка, травіныка,
А жо камаць прольце,
Што, як дада,
Удзябулася ў зямлю
І прарос.

Мастацкай самадзейнасці, куплеты для агітбрыгад, праводзяць літаратурныя вечары, разгледзе выступваюць з літаратурнымі перадачмі на месцовым радыё.

Безумоўна, у мсціслаўскіх таварышчэ ўсё дасканаласць. Думкі ў іх творах нярэдка выказваюцца праязна, у дроб, часта сустракаюцца агучышчына, декларатыўнасць, коўзленне па паверхні падзей. Гэта асабліва шкодзіць Г. Бубныню, які друкуюцца, бадай, больш за іншых. Паэтычны голас многіх маладых паэтаў у Мсціслаўскім раёне гучыць праз тэлекран, у абласной і рэспубліканскай прэсе.

Газета многа і ахвотна друкуе сатырычныя творы. Нярэдка на яе старонках з'яўляюцца нарысы, аповяданні.

Удзельнікі літб'яднання пішуць сцэнарныя драмы, п'есы, аповяданні, аповесці, пратаную ўвазе чытачоў «Літаратурны мастацтва» урывак з гэтай аповесці.

Аўтар.

Антаніна Аркадзеўна зноў колькі дзён нівоўным словам не нагадала мне ні пра Генадзя, ні ўвогуле пра нашы адносіны. Ды я няспражана чакала: чым жа скончыцца я маўчанне? Нарэшце яна не вытрымала, спытала:

— Міхаліна, дзіця маё, я не старонні чалавек і маю права на такое пытанне: як жа яно будзе далей?

— А ніяк не будзе.— Не задумваўшыся, адказала я. Гэта ж, як Розе Абрамаву. Такая мая пераконанасць уразіла і засмуціла свекруху. Яна доўга сядзела з такім выглядам, што мне здавалася: вось-вось паднімецца і не развітаўшыся, не скажушы слова больш, пойдзе назаўсёды. І я трохі байлася гэтага. Не, яна не пайшла, розум у яе ўладарыў над

пачуццямі. Памаўчаўшы, Антаніна Аркадзеўна сказала:

— Я ведаю сына лепш... У яго мяккае сэрца. Ён можа даравач.

Я падумала чамусьці амаль з радасцю: «А вось гэта ёй падказаў не розум, а пачуцці. Мадарнік».

І адказала:

— Антаніна Аркадзеўна, вы—разумная. Няўжо вы сур'ёзна думаеце, што пасля гэтага я буду больш павяжаць Генадзя? Не кажучы ўжо пра любоў.

— Яна ўдзякула і сказала сурова:

— Вы—маладая згаісты, заўлада многа думаеце пра сябе і забываеце на дзіця. У вас—сын.

— Мые такі папрок не можа краўчы, бо гэта няпраўда. Я забываюся на Сашку? Ды я начамі не сплю—думою пра лёс сына. У мяне сэрца разрываецца. І дзеля Сашкі, толькі дзеля яго я гатова вярнуцца...

Свякрукха ўстрапаналася, вочы яе бліснулі радасцю. Ды я тут жа пагасіла іх.

— Але з адной умовай... Простай... Каб наш саюз з Генадзем быў саюзам роўных і... вольных. Каб ён не паводзіў сябе ўладаром, які казала раней, сваёй богам дадзенай павані. І каб ніколі нічым—ні словам, ні дзеям не абраўіў гэтую маю любоў... Яна—святая... Дзя мяне... І, вы разумееце, я не дазволю, каб нехта караў мяне за не... Згодзіцца Генадзь на такую ўмову?

Антаніна Аркадзеўна сказала без надзеі, упалым голасам:

— Пра гэта вы дамоўцеся самі.

— Згодзіцца, — упэўнена адказала я. — Але ніколі не выканае. Для гэтага хіба такая трэба сіла волі, як у Генадзі! І незалежнасць ад людской думкі, і душыўная культура. Праз тыдзень, калі я раней, пачнуцца сны рэзніцы, папрокі... А я гэтага не сярплю. Вы ведаеце мяне, Антаніна Аркадзеўна. Я зноў мушу перабрацца з Сашкам да Уліты. І тады ўжо для людзей будзе камяда. А я не хачу камядзі! Не! Няхай лепш будзе драма!

Там жа Антаніна Аркадзеўна прызналася, што з першага знаёмства я нечым спалохава яе, што яна дзіўна неяк і незразумела байлася мяне і праз гэта не любіла та, як павіна была палюбіць. А я пер знікла бояз і з'явілася зусім іншыя пачуцці. Якія—яна не растлумачыла. Але, пачуўшы, сказала:

— Сэрца маё часта поўніцца гневамі і злосцю. За сына, за ўнука. Але пасля табе пракляны, зычыць няшчасна я не магу. За штоці, за што — сама не разумее, я пачала павяжаць цябе. Не толькі Сашка, але і ты, вівушчына, прыяжываеш мяне. Можна, мяне хочацца зраўняць цябе. Можна, усцерагаць ад большай бяды.

І сказала яшчэ вось што:

— Добра. Няхай будзе драма. Але без усялякай хітрасці, я хачу папярэдзіць. Не дамагайся па-бабску яго... Ён—не герой.

[Заканчэне. Пачатак на 1-й стар.]

ТАК, слова паэты і павіна быць хуткаю даламогай, што прыхоўваецца да дружэбака-чытатка, калі той сам-насам з'явае, калі там вельмі хочацца пачуць шчырае, непаўна слова друга. У зборніку такіх шчырых, цёплых слоў, на якія чытач аддава сярэбоўскім даверам.— многа. Прыгадаем некаторыя з іх, апрача названых. Добра класіфікацыя да сэрца светлыя, немудрагелістыя вершы С. Грахоўскага «Абруч» і «Пачатак», навяняны ўспамінамі маластва, новымі сустрэчамі з родным кутком. У гэтакім жа ключы напісаны і шчыры, з лёгкім чалавечым смуткам верш Ал. Русецкага «Дзе араў я і сёнь».

Запамінаюцца класіка-строгі радкі С. Гаўрусёва — па-юнацка бальзэры ў вершы «Дзень добры, лес яловы», спакойна размераныя ў вершы «Гарлач бязроўна ў жыўным полі». Цікава чытаецца этнаграфічна-каларыйны, густа замешаны «Вартавы пачынікі» М. Танка — так і стаць перад вачыма гэты дзедлаў «вулей на лесавіка падоўны».

Няблага, па-мойму, чэрпае з фальклорных крыніц Данута Бічэль — гэта ўжо было прыкменана ў яе вершак і раней, напрыклад, у зборніку «Неман ідзе», гэта відаць і з яе верша «Аксеня», змешчанага ў «Дні паэзіі».

Эпічна-важкі гучыць «Чорная балада Гаркушы» Ул. Караткевіча, у якой паэт застаецца верным і сваёй манеры, і сваёй тэме — гістарычнае мінулае Беларусі. Праз думкі, перажыванні і ўвядзенні нявольніцкіх раскравівацца багатырская душа легендарнага народнага героя, вырвоўсваюцца магутныя постаць волата, любябнага ў сваю шматпакутную бацькашчыну. Непадрабосіцца чалавечыя паўчы ўравае верш М. Хвостарвіча «Канда лашка», напісаны ім у гадзі народнай трагедыі на далёкай Поўначы. Дасціпнай іроніяй прасякнута «Казка аб шым жыцці» Ул. Надзвядскага — адзін з нямногіх удалых твораў сатырычна-гумарыстычнага характару.

З волькай падборкі Р. Барадзіна вылучаюцца, на мой погляд, сур'ёзнае зместу верш «Мая мова», арыгінальна па задуме вершы «Шапка» і «Птушкі каля былі цыган», а таксама публіцыстычнае завострынае верш «Зачаста мы, замнога каемся». Цікавы па-свойму і верш «Каргыраа». На жаль, яго псуе наўмыснае, неапраўданае гульня ў рыфмы.

Гэтая ж самая слакца, зладзеца мяне, выклікала да жыцця верш Р. Барадзіна «Зажурыўся бор» — якіс бязважкі, неікавы па зместу, уся вартасць якога—шэсць пар дактыльных рыфмаў. Аўтар з такім добрым паэтычным імем мог бы больш патрабавацца паставіцца да падбору вершаў у «Дзень паэзіі» — зрэшты, гэта магла б зрабіць і рэдакцыя.

З паэтычна-маладзёжнага пакалення выступілі далёка не ўсе, каго б хацелася бачыць у зборніку, які некількі чынам паводзіць вынікі паэтычнага года. Але тая, што выступіла, — выступіла, за рэзкімі выключэннямі, удала. Напрыклад, Янка Сіпакоў, верлібы якога, асабліва першы, шчыра радуеюць навізнай адчування і бачання, смеласцю асацыятыўнай думкі, і калі хочацца, даволі майстарскім валоданнем формай вольнага верша.

Заходзіць ялык— Чырвоны і вільні,
Бышчам сонца ў садзе заходзіць.
Усе ніжэй і ніжэй
Эгінае ён галіну,
што трымае яго ў самым зеніце.
Усё хутчэй і хутчэй
Кіюцца ён па зямліным небасхіле дрэва.

«Асенні громы» і «Зімовае» Р. Тармола, «Дзвучаты ля дарогі» Ю. Свіркі, «Лясное возера» М. Кусанкова, «Калыскі» М. Малаўкі, «Лазня суседа» Я. Крупелькі і некаторыя іншыя творы маладзёжных таварышаў па праву займаюць месца ў зборніку.

ЯК БАЧЫМ, «добрых і розных» вершаў у «Дні паэзіі» багата, і больш, чым вершаў-сердэчнай, пра якія звычайна гавораць «так сабе, прывіталішы, есці можна», і ўсё-такі, калі перагортнеш увесь

зборнік, мусіш прызнаць, што раздзел «Новыя вершы» — асноўны раздзел кнігі, які надае ёй аблічча, — мог бы быць і павінен быць больш шчырым. Увайшлі ў зборнік і вершы, якія не з лепшага боку характарызуюць іх аўтараў. Не могуць лічыцца і творыя удачай. А гэта ж «Дзень паэзіі» — сюды трэба даваць самае лепшае, што створана за год, іначай, калі напісаць аб што, у тым ліку і тэ, што не пайшло ў асноўны, — скампіраваецца сама ідэя выдання, мы адштурхнем чытатка і такім чынам дасягнем мэты прамадаротнага тэлу, якая ставілася.

Думаецца, напрыклад, што старэйшы наш паэт Уладзімір Дубоўка мог бы прывазаваць у «Дзень паэзіі» што-небудзь больш важнае замест крыху сентыментальнага, крыху саладэжкага верша «Над Лепельскім возерам»:

Два гадзі мінулі,
Бышчам два дзяткіны,
Калі мы сядзелі
Пры табе ў ціпечку,
ды было нічынью
пад табой замаўка,
на дваіх з каханай
нам і не хапала...

А побач з гэтымі радкамі — харшы, мужны, моцна збыты верш «Ніколі праўда не ўмірае» — таго ж Ул. Дубоўкі, датаваны, праўда, яшчэ 1929 годам.

Другі наш старэйшы паэт — Застаўе Брука, побач з «Краспюна над Бугам», надарукаў верш «Храбры воін наш, які — не ведаю як каму — а мне здаецца крыху архаічным, ён як бы спазніўся нарадзіцца гадоў на трыццаць пачы.

Плечы, што са сталі,
Неслі шмат яны,
Ах, як уцямлілі
Ад яго пачы.
Міск, Ашмыны, Вільня...
Скрозь нялёгі шлях,
Вант рэвалюцыяны
На яго гудзюць.

А далей — ад гэтага паходу 1920 года — адрэзу пераскок у нашы дні, да сённяшняга воіна, які выглядае ўжо зусім інакш, і калі трэба, можа запустіць ракету. Не зусім ясна, чаму ў гаворцы пра савецкага воіна нават не ўспамінаецца яго найвялікшы пойдзі ў Вялікай Айчыннай вайне. Зрэшты, бада не ў гэтым — можна прыняць і такую кампанію верша.

Вось і крыўданага, што найбольш вядомыя паэты прынеслі — на свята паэзіі не самы лепшы свой падарунак.

Думаю, што і А. Астрэйка па ваенна-патрыястычнаму тэму мог бы напісаць лепш, чым ён гэта зрабіў у вершы «Плошча Перамогі» — знадала агучылі і гадкі, але ўсё даўно абкатаеце ў паэзіі: і якікі ў помышымалі, што—пасталі імя абеліска на варту. Гэта ўсё было ўжо ў вершак дзясцяткі і сотні-разоў.

Не вызначаецца навізнай і верш А. Бялявіча «Люблю» — запозненнае пераіманне хрэстаматычных вершаў нашых класікаў:

Люблю вясну, малі дыміца
Паталіна, буждзе соні,
Люблю я дзіва, сенакос,
Сталі і ў росах каласы...
Люблю я вясню, журыўныны
Шурык у небе іла мый...
Люблю зіму, яе парошу,
Яе адлігу і мароз...

Хоць бы, як кажучы, рытм змяніў крыху. А мы ж гаворым пра чалавечка таленавітага і немадлага, вядомага нам не па такой прадукцыі, а па каларытны і яркіх вершах. Прычына тут адна — непатрабаваўнасць.

А ПРАЧА асноўнага раздзела — «Новыя вершы», у зборніку ёсць яшчэ некалькі раздзелаў, кожны з якіх мае несумненную каштоўнасць. З волькім хваленнем чы-

таўспаміны М. Аўрамчыка пра Ал. Коршака і Міколу Сурначова краюнаць да глыбіні душы. Гэта вельмі добра, што такія ўспаміны паяўляюцца, бо гэтыя імёны ніхто не мае права забыць, і асабліва важна, каб іх ведала моладзь, каб ушаноўвала іх памяць, як ушаноўваюць герояў, як ушаноўваюць нацыянальныя святыні. Хачу тут сказаць, вось што, паколькі зайшла гаворка аб тых, што палі смерцю крабрых: мы ўсё яшчэ недаравальна мала клопатцімся аб ушанаванні іх памяці. Выдалі па ганюсенькай кніжачцы, лавесцілі мемарыяльную дошку і думаем, што выканалі абавязак. Не, каб выканаць абавязак, трэба кожнага з іх выдалі як мага пашуей, так, як выдалі, напрыклад, у Варонежы Васілія Кубанёва — 20-гадовага паэта-камамоўца, які памёр у 1942 годзе, або ў Маскве — Сяргея Чакамарова: у іх ніколі ўключана ўсё — і вершы, і некажанчыны вершы, і дзёнікі, і пісьмы, і ўспаміны людзей, якія іх ведалі. Вось гэта ёсць ушанаванне памяці.

Узгадваючы імя трэба выдалі і нам, у Беларусі. Скажана чалам даты, чытаць і ахвар перыяду культуры асобы. Пачытайце ў «Дні паэзіі» вершы Сяргея Астрэйкі «Далёка яноў аснаны» і «Плошчак з усходаў»: яны напісаны 18-гадовым юнаком, але так, што іншым аўтарам многіх зборнікаў і не сілаіся. А колькі яшчэ такіх незаслужана забытых радкоў чакае сваёй чаргі, каб выйсці на свет і пастукацца ў сэршы людзкі. Давольце скажы шчыра: мы навучыліся няксяска дбаць пра саміх сябе, каб скажам, вышкіма і духотомікамі, і чатырох-вышкіма, і шчытотомікамі. Зрэшты, можа гэта і не блага, што ўмеем дбаць пра сябе, я тут не хачу рабіць ніякіх закідаў; я толькі хачу спытацца: калі ж мы навучыліся дбаць пра сябе самі? Калі мы, нарэшце, выдалі больш-менш поўныя зборы твораў пісьменнікаў, якія агінулі на вайне, і тых, хто разбілітаваны паміраюта?

Гэтакія кнігі трэба выдалі і нам, у Беларусі. Скажана чалам даты, чытаць і ахвар перыяду культуры асобы. Пачытайце ў «Дні паэзіі» вершы Сяргея Астрэйкі «Далёка яноў аснаны» і «Плошчак з усходаў»: яны напісаны 18-гадовым юнаком, але так, што іншым аўтарам многіх зборнікаў і не сілаіся. А колькі яшчэ такіх незаслужана забытых радкоў чакае сваёй чаргі, каб выйсці на свет і пастукацца ў сэршы людзкі. Давольце скажы шчыра: мы навучыліся няксяска дбаць пра саміх сябе, каб скажам, вышкіма і духотомікамі, і чатырох-вышкіма, і шчытотомікамі. Зрэшты, можа гэта і не блага, што ўмеем дбаць пра сябе, я тут не хачу рабіць ніякіх закідаў; я толькі хачу спытацца: калі ж мы навучыліся дбаць пра сябе самі? Калі мы, нарэшце, выдалі больш-менш поўныя зборы твораў пісьменнікаў, якія агінулі на вайне, і тых, хто разбілітаваны паміраюта?

ВЕРНЕМСЯ, аднак, да «Дня паэзіі». З усё пачытных раздзелаў найменш пашанцавала, як мне здаецца, раздзел пароды і зборнік. Амаль нічога цікавага ў гэтым раздзеле я не знайшоў. Хіба што пародыя Р. Барадзіна на аўтара гэтых радкоў, паводле якога Н. Плевніч павінен жыць, не ў Мінску, а ў Мсціславі. І сатырыка і гумарыстыка мадзіліся на гэты раз бяззусі, былі, някай яны даруць мяне, і сумніваюцца, як багавольны, што больш прыходзіцца шкадаваць, што ў падоумі іл было кінута добра, і вясёлая сіла ў асобе мастака М. Лісоўскага, які зрабіў нямаля ўдалыя сярэбоўскіх шпаржаў.

Раздзел пераказлаў чытаецца з цікаваасцю, ён выкананы людзьмі вопытнымі, вядомымі майстрамі пераказчыцкай справы, і незразумела толькі адно: чаму рэдакцыя абмежавалася пераказамі з польскай мовы? Гэты раздзел трэба рабіць больш разнастайным, тым больш, што магчыма і да гэтага ёсць.

Некалькі слоў пра артыкулы аб паэтах і паэзіі. Яны займаюць у зборніку даволі значнае месца, бо сям, што ці больш трэці аб'ёму. Увогуле, гэта малагавата для «Дня паэзіі», але ў нашым выпадку мы не павіны шкадаваць, бо амаль усе артыкулы аказаліся надзвычай цікавымі, асабліва, на мой погляд, артыкулы М. Стральцова «Тры зоркі», Ул. Караткевіча «Балады каменя», Г. Кісялёва «Калыя вытокаў...», Б. Бур'яна «У месцы май і Міхаліам Святлоўска», П. Пестрака «Жывае павіна паэзіі», Ха. Жычкі «Адказаць за паэтычныя слова», М. Смолкіна «Слова пра Марціна Кухту», А. Кляшкі «Споры табе ў працы, белы вершы»...

Артыкул М. Стральцова — гэта глыбокае і шчырае слова пра тры нашы літаратурныя зоркі першай вядомыя — пра Кулапа, Коласа і Ба-

вны, — голас мяккі, проста аksamітны, шуршу ў нельзе ўжо заду.

Патрэбна фарба на падлозе—прыліпалі чаравікі; як таму гарачаму стаеніку, яму не сталяся на месцы.

— Хіба ёсць закон, які забараняе настаўніцы пакахаць?

— Ён засмяяўся юрліва, і яшчэ бліжэй ад мяне, над самым вухам.

— О, я разумее. Як чалавек, я ўсё разумее, Міхаліна... Вам нікуды не хочацца адгэтуль?

— Педасвет не мог патрабаваць, не пагаварыўшы са мной. Чаму не выслухалі мяне?

— Гэта правільна. Але некаторыя асобы дайшлі да парткома, да Васіля Іванавіча. Цераз маю галаву.

— І куды вы рашылі сслаць мяне? У Сібір?—ужо без жарту, за сласцю спытала я.

— О, не!—Ён засмяяўся амаль у вуха мне.—Бліжэй. У Затонскую школу.

— Дзякую. Вы літасцівы.

— Усяго на ўсёго за сорак кіламетраў.

— Вос за гэта і дзякую, што не так далёка. Але нікуды не паеду!

— О-о, я ў захваленні. І разумее Муліцу. Такой жанчынай нельга не захваліцца. Вы і мяне заварылі... Але,—ён цяжка ўздыхнуў,—я чыноўнік. Я мушу нагалаць, што існуе такая непрычымна рэч, як загал... Перавецці настаўніка Жарчыцкую...

Дзіўна ўразіла, што загалчкі райана назваў маё дзівочае прызвішча. Я падумала, пра Генадзя: «Няўжо і ён прасіў, каб мяне пераводзілі? Мог прасіць, каб не пераводзіліся самому, не пакідаў утульнага дома, мамчын сыночкі!»—і мяне ахапіла абурэнне і злосць.

А маю задумлівасць Аўсенькі вытлумачыў па-свойму. Я раптам пачула яго гарачае дыханне. Цяпер ён не гаварыў—шпатаў?

— Я разумееце іце, Міхаліна. Паехаць туды — значыцца пазбавіцца свай радасцей... Хто там ёсць у гэтай вясмігодцы? Старыя дзевы. А табе трэба прастор. Перад тваімі чарамі не можа ўстаць ніводні мужчына. Я зачараваны. Азін твой ласкавы позірк, і я зрабаю ўсё, што ты жадаеш... Усё... усё...—Рука яго лягла на маё плечо...

Я паднялася з крэсла, павольна, азірнулася на акно. Ён мабыць падумаў, што зараз кінуў яму на шыю, і прыгнуўся на насочак, паягнаўшы да мяне. Я размахнулася і адвясіла яму аплывуку.

[Заканчэне на 4-й стр.]

Ван Шамакін

Я НЕ ПАЕДУ

«Ах, Міхаліна, Міхаліна... Так назаваў я само аповесць, якая друкуюцца ў «Малодасці». Гэта расказ пра каханне, якое нельга называць шчаслівым, але ў якім выявілася высакорасця і вернасць маючага сэрца. Такою яно ў Міхаліны, генаўскі аповесці. Пратаную ўвазе чытачоў «Літаратурны мастацтва» урывак з гэтай аповесці.

Аўтар.

АНТАНІНА АРКАДЗЕЎНА зноў колькі дзён нівоўным словам не нагадала мне ні пра Генадзя, ні ўвогуле пра нашы адносіны. Ды я няспражана чакала: чым жа скончыцца я маўчанне? Нарэшце яна не вытрымала, спытала:

— Міхаліна, дзіця маё, я не старонні чалавек і маю права на такое пытанне: як жа яно будзе далей?

— А ніяк не будзе.— Не задумваўшыся, адказала я. Гэта ж, як Розе Абрамаву. Такая мая пераконанасць уразіла і засмуціла свекруху. Яна доўга сядзела з такім выглядам, што мне здавалася: вось-вось паднімецца і не развітаўшыся, не скажушы слова больш, пойдзе назаўсёды. І я трохі байлася гэтага. Не, яна не пайшла, розум у яе ўладарыў над</

